

УДК 330.341.1

Зайченко В. В.

zaychenko@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-3648-2258

Researcher ID: I-3836-2017

к.н. держ. упр., доц., декан факультету економіки та менеджменту,

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький

ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ АКТИВІЗАЦІЇ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ ТА РОЗВИТКУ РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. Мета статті полягає в обґрунтуванні дієвих сучасних інструментів реалізації державної політики, спрямованої на стимулювання активізації трансферу технологій та забезпечення розвитку ринку інтелектуальної власності в Україні. Ідентифіковані сучасні виклики функціонування та подальшого розвитку ринку прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні, пов'язані з відсутністю системи делегування повноважень і забезпечення координації діяльності відповідних установ, низьким рівнем комерціалізації досліджень науково-дослідних установ, відсутністю наукових кластерів і R&D-центрів, недовиконанням приватним сектором України завдання з його виступом провідним постачальником технологій і джерелом попиту на об'єкти інтелектуальної власності, неефективною діяльністю посередників трансферу технологій у сфері комерціалізації, поглинанням інновацій і поширенням інформації про високі технології, наявністю суперечливих регулюючих норм права на інтелектуальну власність та трансфер технологій, які містяться у нормативно-правових актах, створюють неоднозначні та невизначені умови для діяльності мостових організацій, наукових установ, новаторів і користувачів інтелектуальної власності. Визначено концептуальну конфігурацію моделі ринку інтелектуальної власності в Україні. Обґрунтовано інституційні, нормативні та фінансові інструменти активізації трансферу технологій і комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.

Ключові слова: технологічна конкурентоспроможність економіки, інтелектуальна власність, трансфер технологій, державне регулювання.

Zaychenko V. V.

zaychenko@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-3648-2258

Researcher ID: I-3836-2017

Ph.D., Associate Professor, Dean of the Economics and Management Faculty,

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi

INSTRUMENTS OF THE STATE POLICY OF TECHNOLOGY TRANSFER REVITALIZATION AND INTELLECTUAL PROPERTY MARKET DEVELOPMENT IN UKRAINE

Abstract. The purpose of the article is to substantiate the effective modern instruments for implementing state policy aimed at stimulating the technology transfer and ensuring the intellectual property market development in Ukraine. There are identified current challenges to the functioning and further development of the intellectual property rights market in Ukraine, related to the lack of a system of power delegation and coordination of relevant institutions, low level of commercialization of research institutions, lack of research clusters and R&D centers, failure of the private sector of Ukraine to fulfill the task of a leading supplier of technology and a source of demand for intellectual property, inefficient activities of technology transfer intermediaries in the field of commercialization, absorption of innovations and dissemination of information on high technology, conflicting regulations on intellectual property rights, which are contained in regulations, create ambiguous and uncertain conditions for the activities of bridge organizations, research institutions, innovators and users of intellectual property. The conceptual configuration of the intellectual property market model in Ukraine is determined. Institutional, normative and financial instruments of intensification of technology transfer revitalization and commercialization of intellectual property objects are justified.

Key words: technological competitiveness of the economy, intellectual property, technology transfer, government regulation.

JEL Classification: O38

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2020-26-05>

Постановка проблеми. Світовий конкурентний ландшафт, пов'язаний з економікою знань, розвивається, змінюється та постійно вдосконалюється. Поява ринку інтелектуальної власності (ІВ), на якому патенти відокремлюються від новатора й стають активами, є однією з нових особливостей розвитку інноваційної економіки країни. Незважаючи на те, що патентна комерціалізація використовується довгий час у багатьох країнах світу, формуються новітні корпоративні стратегії щодо реалізації прав ІВ, збільшуються обсяги ліцензій та отриманих роялті. Ринок ІВ в Україні перебуває на етапі формування. ІВ лежить у центрі економічного успіху корпорацій, а розвиток ринку ІВ визначає динаміку технологічної, інноваційної та економічної конкурентоспроможності країни, оскільки патентні стратегії мають пріоритетне значення для стійких міжнародних економічних зв'язків та відносин у сучасних умовах.

Ефективне функціонування ринку ІВ є драйвером економічного розвитку країни, змінює конкурентну поведінку суб'єктів бізнесу, які володіють потужними ресурсами, формує корпоративні стратегії, додаючи їм гнучкості та мобільності на світових ринках технологій. Оскільки сучасні корпорації зобов'язані динамічно реагувати на зміни у сфері інновацій і технологій, впровадження споживачів і конкурентоспроможні виклики, сформований ринок ІВ забезпечує потенційну перевагу країни у використанні високих технологій, тому ринок ІВ може розглядатися як найважливіша детермінанта високої інноваційної інфраструктури країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню концептуальних положень інноваційної та технологічної діяльності присвячені праці С. Давимуки [1], Т. Васильців [2], В. Мунтіяна [6], Ю. Полунєєва [9]. Над аналізуванням факторів та чинників, які визначають технологічну конкурентоспроможність національного господарства, працювали І. Козловський [3], Л. Лісовська [4], Р. Лупак, Ю. Осадчук [10], І. Матюшенко [5], Д. Покришка [8]. Проте питання дослідження сучасних ефективних інструментів державної політики, орієнтованих на активізацію трансферу технологій та розвиток ринку інтелектуальної власності в Україні, потребують більш детального опрацювання.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування дієвих сучасних інструментів реалізації державної політики, спрямованої на стимулювання активізації трансферу технологій та забезпечення розвитку ринку інтелектуальної власності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до глобального індексу інноваційної діяльності Всесвітньої організації інтелектуальної власності, сильними сторонами системи ІВ в Україні є велика кількість науковців та випускників ЗВО у сфері техніки, міжнародне фінансування валових внутрішніх витрат на наукові дослідження та розробки, розвиток сфери знань, створення НОІВ, значна кількість заявок на корисні моделі. Варто наголосити на слабких сторонах України у сфері ІВ, якими є низька ефективність національної інноваційної системи та якість регулювання ІВ, відсутність наукових кластерів і бізнес-моделей промислового підприємства, повільний розвиток альянсів з передачі ТТ, низький рівень комерціалізації та просування інформаційно-комунікаційних технологій.

Натомість сучасними викликами розвитку ринку ІВ в Україні є такі.

1) Відсутність системи делегування повноважень і забезпечення координації діяльності відповідних установ (міністерств, інших суб'єктів сфери ІВ), слабкий інституційно-інноваційний потенціал України.

В Україні відповідальність за систему науки, освіти, техніки та інновацій несуть два міністерства, обов'язки яких розподілені між фундаментальними та прикладними дослідженнями. Міністерство освіти і науки здійснює нагляд за базовими дослідженнями, тоді як формування та реалізацію державної політики у сфері ІВ і ТТ контролює Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. На практиці діяльність між вітчизняними науковими колами й промисловими підприємствами несинхронізована, відсутня координація дій щодо забезпечення співпраці між вітчизняними науковими, науково-дослідними організаціями та приватним сектором. Водночас Законом України про державне регулювання діяльності у сфері ТТ визначено правові, економічні, організаційні та фінансові засади регулювання ІВ і ТТ, напрями забезпечення ефективного використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу України.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 р. № 402-р схвалена Концепція реформування державної системи правової охорони ІВ, що стало початковим етапом інституційної реформи сфери державного управління захисту прав ІВ. Державну службу інтелектуальної власності в Україні ліквідували, а її функціональні обов'язки виконує Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. Найвищим державним органом системи правової охорони ІВ є державна організація «Національний офіс інтелектуальної власності» (НОІВ), основним завданням якої є забезпечення функціонування мережі центрів підтримки технологій та інновацій. Окрім того, НОІВ на перспективу має стати Національним навчальним центром інтелектуальної власності за підтримки Академії ВОІВ (Стартап-Академія).

2) Низький рівень комерціалізації досліджень науково-дослідних установ, відсутність наукових кластерів та R&D-центрів.

Наукові установи, які виконують фундаментальні дослідження, галузеві науково-дослідні організації та конструкторські бюро, діяльність яких зосереджена на прикладних дослідженнях, не мають відповідних стимулів на здійснення інноваційної діяльності. Заклади вищої освіти в Україні переважно надають лише освітні послуги, а їхня участь у науково-дослідній та інноваційній діяльності є низькою. Слабка підприємницька та інноваційна культура, відсутність потенціалу, досвіду та ресурсів для управління та комерціалізації ІВ є головними стримувальними факторами створення потужних наукових кластерів і центрів, основними завданнями є інноваційна діяльність, трансфер та поглинання технологій.

Наукова сфера в Україні значною мірою покладається на державне фінансування й не має договірних відносин із приватним сектором у сфері ІВ. Крім того, наукові установи не фокусується на технологічних інноваціях, сучасних принципах і методах управління, використанні інформаційно-комунікаційних технологій та інших сприятливих технологій для підвищення

ефективності та комерціалізації інновацій, тому нарощення науково-технологічного потенціалу науково-дослідними установами, співпраця з міжнародними корпораціями, промисловими підприємствами, спільна координаційна робота закладів вищої освіти, центрів розробки інновацій і приватного сектору сприятимуть створенню наукових кластерів, інноваційних агентств і R&D-центрів.

3) Приватний сектор України не є провідним поставальником технологій і джерелом попиту ІВ.

Інвестиції приватного сектору у сферу інновацій і наукових розробок є надзвичайно низькими, їхні обсяги зменшуються порівняно з міжнародними та європейськими практиками, де державне фінансування наукових досліджень і розробок має пріоритетне значення, але має також комерційне значення через основну спрямованість. Приватний сектор не створює попит на науково-дослідні послуги та розробки, хоча спостерігається мінімальний попит на дослідження у стартапів та експідприємств, які тільки розпочинають реалізовувати свій інноваційний потенціал. Небагато інноваційних малих та середніх підприємств залишаються експортно-орієнтованими. Промисловість України зосереджена в низьких науково-дослідних сферах, а експорт має тенденцію до менш інтенсивних науково-дослідних сфер економіки. Регіональні ринки України не мотивовані здійснювати інноваційну діяльність через низький конкурентний тиск та домінування державних підприємств в основних наукових дослідженнях і розробках.

Відсутність конкуренції у сфері інновацій і технологій, низький попит на приватні науково-дослідні послуги послаблюють зв'язки між приватним сектором та сферою R&D. Так, дослідники, науковці та новатори, не маючи інформації про потреби чи проблеми приватного сектору, є пасивними учасниками спільних інноваційних проєктів, а їхня участь у грантових та міжнародних проєктах є дуже низькою, тому результати наукової та інноваційної діяльності залишаються у царині публікацій і не перетворюються на комерційні чи технологічні рішення проблем національної економіки, промисловості чи приватного сектору.

4) Неefективна діяльність посередників ТТ у сфері комерціалізації, поглинання інновацій і поширення інформації про високі технології.

Законодавчі акти передбачають створення та функціонування різних типів посередників та мостових організацій у сфері ТТ, таких як бізнес-інкубатори, технологічні парки, наукові парки, кластери, центри. Незважаючи на те, що нормативна база дозволяє їхнє створення, участь наукових центрів та кластерів у процесі комерціалізації інновацій шляхом ліцензування або створення спінінгових організацій є низькою. Низький рівень державного фінансування на формування інноваційної інфраструктури та орієнтація лише на фінансову підтримку інноваційно-технологічних схем не створюють сприятливих умов для комерціалізації ІВ через підтримку спінінгової діяльності.

5) Суперечливі регулюючі норми права ІВ і ТТ, які містяться в нормативно-правових актах, створюють неоднозначні та невизначені умови для діяльності мостових організацій, наукових установ, новаторів і користувачів ІВ.

Так, науково-дослідна установа є першим власником права ІВ над державними технологіями, за винят-

ком секретних технологій. Працівник-винахідник не має прав на реверсію. Однак Законом України про винаходи та корисні моделі передбачено, що за певних обставин права ІВ можуть повернутися винахіднику. Невідповідність двох нормативно-правових актів щодо отримання прав ІВ створює несприятливі умови для ТТ і комерціалізації винаходів.

ІВ в Україні повинна стати однією з основних складових частин торгових операцій, оскільки у світових торговельних потоках переважають наукоємні товари та послуги, які зростають швидше, ніж капіталомісткі та трудомісткі потоки. Так, знання, а не ресурсоємні компоненти становлять близько 50% поточних світових торговельних потоків, а інтенсивність використання наукоємних компонент у 1,3 рази більше, ніж трудомістких потоків. Це частково можна пояснити зростанням трудомістких послуг, таких як комп'ютерні послуги (програчне забезпечення, обробка інформації), науково-дослідні та дослідно-конструкторські послуги, бізнес-послуги (юридичні, бухгалтерські, рекламні тощо), які забезпечують проміжні вкладення в іншу економічну діяльність.

З огляду на світові тренди розвитку системи ІВ формування ринку ІВ в Україні стимулює інноваційну діяльність вітчизняних суб'єктів бізнесу, надаючи можливість власникам права ІВ отримати компенсацію за свої інтелектуальні та науково-дослідні роботи. Ефективне функціонування ринку ІВ сприяє залученню іноземних інвестицій, фінансових активів інших новаторів і міжнародних організацій, які мають намір уникнути порушення права ІВ.

Ефективність перетворення результатів досліджень на інноваційні продукти, послуги й процеси визначатиме вплив державних інвестицій у сферу науки, технологій та інновацій. Стимулювання ТТ є пріоритетним напрямом розвитку ринку ІВ в Україні, де, на відміну від США та країн Західної Європи, комерціалізація досліджень не є основною місією сфери R&D. Покращення передачі знань від науково-дослідних установ до ринку сприяє створенню додаткових високооплачуваних робочих місць і стимулюванню економічного зростання країни. Як наслідок, необхідно реалізовувати адекватну державну політику, спрямовану на активізацію технологічної діяльності та комерціалізацію об'єктів ІВ.

Реалізація ефективної державної політики, спрямованої на розвиток ринку ІВ та стимулювання ТТ, передбачає багатоступеневий, інтерактивний процес. У розвинених країнах регуляторні реформи ринку ІВ спрямовані на заклади вищої освіти, пов'язані з удосконаленням контрактного, майнового та трудового законодавства, законодавчих актів, які регулюють права ІВ (патенти, торговельні марки, авторські права та корисні моделі), а також національну систему науки, освіти, техніки та інновацій. Навіть незважаючи на те, що ліцензування, створення спінінгових організацій і комерціалізація є ефективними інструментами розвитку ринку ІВ, у розвинених країнах велике значення мають також висока мобільність студентів та викладачів, укладання міжнародних наукових контрактів та консалтингова діяльність науковців, новаторів і викладачів.

Формування ефективної системи ІВ в Україні вимагає попереднього реформування сучасного законодавства у галузі патентів, товарних знаків, авторських

прав, промислових зразків та комерційних таємниць, створення центру ІВ, відповідального за вивчення, реєстрацію й надання права ІВ, а також R&D-центрів, які акумулюватимуть кваліфікованих спеціалістів (новаторів, науковців, агентів з інновацій, ліцензійних спеціалістів), інноваційних агентств, які зможуть надавати послуги до- і післяліцензійного обслуговування (подання заявок, узгодження ліцензій щодо запатентованої технології, врегулювання суперечок щодо права ІВ), спінінгових організацій.

Забезпечення ефективного процесу спінації створить сприятливі умови для розвитку стартапів на основі материнської організації та виведення новацій на ринок ІВ. Таким чином, спінінгові організації – це альтернативний інструмент комерціалізації технологій разом з ліцензуванням, отже, розвитку ринку ІВ. Push-факторами створення спінінгових організацій в Україні є наміри новаторів володіти правами власності на інновацію/технологію, отримати роаялті, уникнути конфлікту інтересів. Для економіки це створення додаткових робочих місць (дослідник одночасно може працювати у спінінговій організації, науково-дослідній установі та R&D-центрі) і наповнення бюджету.

ТТ-центр і мостові організації є альтернативними інструментами забезпечення ТТ і виступають брокерами на ринку ІВ. Вони можуть надавати цілий спектр послуг, зокрема моніторинг ринку, розроблення грантів, технічна підтримка, виконувати посередницькі функції, які сприяють комерціалізації об'єктів ІВ. Через мілнливе глобальне інноваційне середовище відбувається функціональний розвиток системи посередників ТТ, зокрема мостових організацій. Новими функціями посередників ТТ є забезпечення й підтримка ІВ (наприклад, післяліцензійне обслуговування, консалтинг), маркетинг непатентних послуг, адміністрування прав ІВ, забезпечення культури інновацій, створення інноваційних фондів і венчурних організацій. Для формування ефективної системи посередників ТТ необхідно вдосконалити законодавчу базу щодо забезпечення гнучкості та адаптації посередників ТТ до ринкових умов, перетворення їх на сучасні альянси чи бізнес-структури.

Оскільки національна система ІВ в Україні залежить від державного фінансування, ефективним інструментом розвитку ринку ІВ в Україні може бути отримання міжнародного фінансування від Організації економічного співробітництва та розвитку, яке надається задля просування концепції відкритої науки та інновацій. Необхідною умовою отримання міжнародних коштів є створення ТТ-центрів на основі нових моделей управління (наприклад, регіональні креативні центри (паби)) та новітніх напрямів діяльності (обслуговування декількох науково-дослідних установ у сфері технологій задля їхнього поглинання).

Пропозиція ринку ІВ характеризується відсутністю необхідних стимулів для здійснення інноваційної діяльності та інноваційної чи підприємницької культури в секторі державних досліджень. Новатори, науковці та інші спеціалісти залишаються підпорядкованими міністерствам та державним установам, хоча останнім часом цей зв'язок став слабший.

Приватний сектор, який формує попит на ринку ІВ в Україні, не є брокером ТТ, оскільки переважають великі державні організації, які домінують на ринку

й користуються державними субсидіями. Функціонування приватного сектору економіки, зокрема малих і середніх підприємств, а також спінінгових організацій і стартапів, обмежене окремими структурними проблемами, такими як доступ до фінансових ресурсів, неконкурентоспроможні ринки, низький інноваційний потенціал організацій, слабка управлінська практика та відсутність державної підтримки інвестицій у сфері науки, техніки та інновацій. Приватний сектор фінансує розвиток місцевих науково-дослідних установ у малих обсягах, а фінансова підтримка від грантів та податкових пільг на наукові дослідження й розробки є мінімальною.

Україна має розробити системи ТТ та політику розвитку ІВ, яка відповідатиме власним потребам, ресурсам та поточному рівню соціально-економічного розвитку країни. Необхідно враховувати потреби новаторів та користувачів ІВ, глобальне, національне та регіональне інноваційне середовище, а також зберегти фундаментальну цілісність науково-дослідних установ. Державну політику у сфері ІВ та ТТ необхідно доповнити адекватною політикою щодо трудового та освітнього законодавства, доступу до результатів досліджень у сфері технологій, підвищення рівня національної інноваційної культури та посилення зв'язків між сферами освіти, науки й бізнесу. Активізація технологічної діяльності та комерціалізації об'єктів ІВ вимагає проведення інституційної та законодавчої реформи, інструменти та заходи реалізації якої наведено в табл. 1.

Для України як імпортера ІВ велике значення має підтримка зв'язків із міжнародними джерелами інновацій. Державні органи влади повинні забезпечити ефективну систему стимулів для залучення прямих іноземних інвестицій через спільні науково-дослідні альянси та інші мостові організації на регіональні ринки, генерування й поширення знань в економіці країни. Не менш важливими є міжнародний захист прав ІВ і підтримка в процесі міжнародної комерціалізації технологій.

Забезпечення чіткої компетенції у сфері ІВ і ТТ між різними установами дасть змогу уникнути конфлікту інтересів між учасниками інноваційного процесу і, навпаки, доповнити компетенціями одна одну. Реалізація цього інструменту дасть змогу зменшити транзакційні витрати та мінімізувати використання людських і фінансових ресурсів. Одночасно надання фінансової автономії науково-дослідним установам сприятиме швидкому процесу здійснення будь-яких фінансових операцій та уникненню бюрократичних процедур. Додатковим інструментом є надання R&D-центрам, зокрема закладам вищої освіти, науковим кластерам, прав на вільне розпорядження коштів, отриманих від контрактних досліджень, а також використання доходів від ліцензування ІВ. Більший ступінь фінансової самостійності установ наукової сфери дасть їм змогу використовувати венчурний капітал для комерціалізації технологій. Іншим джерелом фінансування можуть бути спеціалізовані інвестиційні фонди, діяльність яких зосереджена у потенційно прибуткових інноваційних проектах.

Системний моніторинг діяльності спінінгових організацій як спеціальний інструмент регулювання системи ІВ сприятиме відслідковуванню ефективності інноваційних проектів. У цьому фокусі необхідно роз-

Інструменти активізації ТТ і комерціалізації об'єктів ІВ

Інструменти	Заходи
Інституційний	Забезпечення чітких компетенцій у сфері ІВ та ТТ між різними установами.
	Сприяння системному моніторингу діяльності спінінгових організацій.
	Узгодження прав між новаторами та фінансовими альянсами.
	Заохочення розроблення та реалізації політики розвитку ІВ на інституційному рівні (правила, норми).
	Розроблення та поширення правил щодо запобігання конфлікту інтересів.
	Створення посередницьких і мостових установ з ТТ.
Нормативний	Розроблення інструкцій щодо визначення ставок роялті.
	Реформування національної законодавчої бази щодо ІВ і ТТ, зокрема трудового та фіскального законодавства, захисту прав ІВ.
	Моніторинг забезпечення прав ІВ (патенти, авторські права, корисні моделі, промислові зразки, торгові марки та комерційні таємниці).
Фінансовий	Встановлення додаткових правових норм щодо прав власності на державні технології як об'єкти ІВ.
	Надання стимулів дослідникам для розкриття знань та здійснення інноваційної діяльності.
	Надання фінансової автономії науково-дослідним установам, закладам вищої освіти та повної фінансової самостійності R&D-центрам.
	Забезпечення державної фінансової підтримки у процесі спінації.
	Надання пільгових кредитів венчурним організаціям та стартапам.

робити політику захисту прав ІВ з урахуванням інтересів фінансових альянсів та узгодженням дій учасників різних рівнів управління, зокрема кодекси й правила. Регулюючі дії мають забезпечити делегування права на об'єкти ІВ договірним сторонам, що мінімізує витрати, підвищить прозорість та полегшить використання ІВ третіми сторонами.

Як показує світова практика, розвиток ринку ІВ залежить від потенційних ставок роялті та можливості отримання пільгових кредитів венчурними й спінінговими організаціями. Викликом для України постає розроблення інструкції щодо визначення ставок роялті відповідно до міжнародних норм. Моніторинг ставок роялті, стан і тенденції національного ринку ІВ, зовнішні ринки технологій та інновацій є одними з ключових заходів розвитку національної системи ТТ.

В епоху цифрової економіки високі технології часто імітуються потенційними правопорушниками, що зменшує мотиваційні установки винахідника продовжувати здійснювати інноваційну діяльність, тому адекватний та ефективний захист прав ІВ даватиме змогу Україні здійснювати ТТ чи поглинати інновації і одночасно отримувати винагороду за винахідницьку діяльність, забезпечуючи прибутковість сфери R&D. Слабкий захист прав ІВ приводить до поширення технологій вітчизняними фірмами, тоді як надмірний захист прав ІВ – до неадекватного поширення знань, що уповільнює інтенсивність ТТ. Таким чином, вибір права ІВ залежить від інноваційного розвитку країни та її інституційного потенціалу. Повний захист прав ІВ панує у розвинених країнах, де потенційні новатори займаються інноваційною діяльністю, сприяючи економічному зростанню. Україна має використовувати слабкий захист прав ІВ задля швидкого поширення знань як важливого джерела розвитку технологій. Забезпечення більш сильного захисту прав ІВ може змусити Україну покладатися на вітчизняні організації,

які переважно зосереджуються на імітації технологій.

Висновки. Систематизація сильних і слабких сторін системи ІВ в Україні дала змогу виділити п'ять ключових викликів формування ринку ІВ, таких як відсутність системи делегування повноважень і забезпечення координації діяльності міністерств та інших суб'єктів сфери ІВ, слабкий інституційно-інноваційний потенціал України; низький рівень комерціалізації досліджень науково-дослідних установ, відсутність наукових кластерів і R&D-центрів; відсутність провідних постачальників технологій і джерел попиту ІВ; неефективна діяльність мостових організацій (посередників ТТ) у сфері комерціалізації та поглинання інновацій; суперечливі положення в нормативно-правових актах, які регулюють норми захисту прав ІВ, що створюють неоднозначні умови для діяльності суб'єктів ринку ІВ.

Констатовано, що найбільш ефективними інструментами активізації ТТ і комерціалізації об'єктів ІВ є інституційний (забезпечення чітких компетенцій у сфері ІВ та ТТ між суб'єктами ринку ІВ, проведення системного моніторингу діяльності спінінгових організацій, узгодження прав між новаторами та фінансовими альянсами, розроблення та поширення правил щодо запобігання конфлікту інтересів, створення посередницьких і мостових організацій з ТТ, розроблення інструкцій щодо визначення ставок роялті), нормативний (реформування національної законодавчої бази щодо ІВ і ТТ, моніторинг забезпечення прав ІВ, встановлення додаткових правових норм щодо прав власності на державні технології як об'єктів ІВ), фінансовий (забезпечення стимулів дослідникам для розкриття знань та здійснення інноваційної діяльності, надання фінансової автономії науково-дослідним установам, закладам вищої освіти та повної фінансової самостійності R&D-центрам, державна фінансова підтримка у процесі спінації, надання пільгових кредитів венчурним організаціям і стартапам).

ЛІТЕРАТУРА

1. Давимука С., Федуллова Л. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови : монографія. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2017. 528 с.
2. Васильців Т., Шехлович А., Васильців В. Фінансово-економічні інструменти стимулювання розвитку ІТ-сфери України. *Економічний дискурс*. 2017. № 4. С. 128–136.
3. Козловський І. Технологічна конкурентоспроможність і її значення для економіки України. *Ефективна економіка*. URL: http://scholar.google.com.ua/scholar_url?url=http%3A%2F%2Fwww.irbis-nbuv.gov.ua
4. Лісовська Л., Луцак Н. Аналіз шляхів підвищення технологічної конкурентоспроможності України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 683. С. 364–370.
5. Матюшенко І. Технологічна конкурентоспроможність України в умовах нової промислової революції і розвитку конвергентних технологій. *Проблеми економіки*. 2016. № 1. С. 108–120.
6. Мунтіян В. Конкурентоспроможність національної економіки як головний критерій економічної безпеки. *Механізм регулювання економіки*. 2009. № 2. С. 158–174.
7. Наукова та інноваційна діяльність України, 2017 рік : статистичний збірник. Київ : ДССУ, 2018. 176 с.
8. Покришка Д. Структурні чинники забезпечення конкурентоспроможності економіки України. *Стратегічні пріоритети*. 2006. № 1. С. 102–110.
9. Полунєєв Ю. Технологія економічного прориву: конкурентоспроможність країни та визначення стратегічних орієнтирів. *Демографія та соціальна економіка*. 2008. № 2. С. 29–41.
10. Орлик І., Васильців Т., Рудик С. Механізми та засоби активізації інноваційного розвитку підприємств роздрібної торгівлі. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2016. № 1. С. 102–109.

REFERENCES

1. Davymuka, S. and Fedulova, L. (2017), *Kreatyvnyj sektor ekonomiky: dosvid ta napriamy rozbudovy : monohrafiia*, DU “Instytut rehional’nykh doslidzhen’ imeni M.I. Dolishn’oho NAN Ukrainy”, L’viv, 528 s.
2. Vasył’tsiv, T., Shekhlovych, A. and Vasył’tsiv, V. (2017), *Finansovo-ekonomichni instrumenty stymuliuвання rozvytku IT-sfery Ukrainy, Ekonomichnyj dyskurs*, № 4, s. 128–136.
3. Kozlov’s’kyj, I. *Tekhnolohichna konkurentospromozhnist’ i ii znachennia dlia ekonomiky Ukrainy, Efektyvna ekonomika*, available at: http://scholar.google.com.ua/scholar_url?url=http%3A%2F%2Fwww.irbis-nbuv.gov.ua
4. Lisov’s’ka, L. and Lusach, N. (2010), *Analiz shliakhiv pidvyschennia tekhnolohichnoi konkurentospromozhnosti Ukrainy. Visnyk Natsional’noho universytetu “L’viv’s’ka politekhnika”*, № 683, s. 364–370.
5. Matiushenko, I. (2016), *Tekhnolohichna konkurentospromozhnist’ Ukrainy v umovakh novoi promyslovoi revoliutsii i rozvytku konverhentnykh tekhnolohij, Problemy ekonomiky*, № 1, s. 108–120.
6. Muntian, V. (2009), *Konkurentospromozhnist’ natsional’noi ekonomiky iak holovnyj kryterij ekonomichnoi bezpeky, Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*, № 2, s. 158–174.
7. *Naukova ta innovatsijna diial’nist’ Ukrainy, 2017 rik : stat. zbirnyk* (2018), DSSU, Kyiv, 176 s.
8. Pokryshka, D. (2006), *Strukturni chynnyky zabezpechennia konkurentospromozhnosti ekonomiky Ukrainy, Stratehichni priorytety*, № 1, s. 102–110.
9. Polunicev, Yu. (2008), *Tekhnolohiia ekonomichnoho proryvu: konkurentospromozhnist’ krainy ta vyznachennia stratehichnykh oriientyryv, Demohrafiia ta sotsial’na ekonomika*, № 2, s. 29–41.
10. Orlyk, I., Vasył’tsiv, T. and Rudyk, S. (2016), *Mekhanizmy ta zasoby aktyvizatsii innovatsijnoho rozvytku pidpriemstv rozdrubnoi torhivli, Visnyk Khmel’nyts’koho natsional’noho universytetu. Ekonomichni nauky*, № 1, s. 102–109.

Стаття надійшла до редакції 24 березня 2020 р.